

TULEVIKU KOOL

Inglise kirjanik John Galsworthy on öelnud: „Kui te ei mõtle oma tulevikust, siis teile seda ka ei tule.“ On väga oluline, et me pööraksime juba praegu tähelepanu sellele, millega aastate pärast peame silmitsi seisma. Igas valdkonnas oleks aga parem ennustamistöö ja spekulatsioonid kõrvale jätta ning selle asemel tulevikku juba ise looma hakata. Hariduse omandamise ja koolielu kohta kehtib selline tegutsemisviis kindlalt, sest need on meie ühiskonna ühtedeks alustaladeks ja tavaloojika ütleb, et alustalad paigaldatakse alguses, esimeste ja kindlatena, et kõik muu neile tugineda saaks. Milliseks on kujunemas Eesti koolisüsteem, mida aset leidvad muutused taotlevad ja kuhu need meid, õpilasi, õpetajaid, Eesti inimesi, tulevikus asetavad?

Hetkel enam kui aktuaalne haridusreform muudab pikemas perspektiivis kindlasti nii mõndagi. Kuna haridusreform on alles lapsekingades ja tõenäoliselt leiab rakendust järgnevatel aastatel, ei saa veel kindla sõnaga millestki rääkida, kuid seaduste, määruste ja kavade muudatuste lähtekohad on avaldatud. Muutub gümnaasiumite rahastamine, loodetavasti õpetajate palganumber, õppeaasta pikkus ja sinna sisse mahtuvad vaheajad, kuid kõikide lähtekohtade seast on enim kõneainet pakkunud gümnaasiumite kaotamine. Seda just selle tõttu, et erinevate piirkondade õpivõimalused löövad kaalukaussil tõsiselt kõikuma. Koolid, mida ähvardab sulgemine, valiti valdava enamuse seast välja, arvestades väga erinevaid kriteeriumeid – õpitulemused on madalamad, õpilaste arv on liiga väike ning kooli seisukord või selle asukoht halb. Kõik eespool väljatoodud tingimused on kahjuks just sellised, mille tõttu jäävad löögi alla need õpilased, kellel tuleb tõenäoliselt hakata nüüd palju kaugemalt koolis käima. Muutustega küll kohanetakse, aga ka meedias on välja öeldud, et gümnaasiumite sulgemine annab ränga hoobi maaelule ja raskendab hariduse kättesaadavust. Keegi ju ei taha oma kodukoha koolist lahti öelda, sealsetele inimestele on see enam kui lihtsalt maja, kus tundides käia ja hiljem seda tõendav dokument kätte saada. Koolimajaga on seotud mälestused, see on nagu vana, tuttav traditsioon, millest ei ütle lahti isegi siis, kui sellest tõsine tüdimus tekib. Kodukoolidel on inimeste jaoks sügavam emotsionaalne väärtus, millest ei tahaks meist keegi loobuda. Paljud inimesed on juba ka oma kooli püsima jäämise nimel vastavaid samme astunud ja osade väljaastumised on ka tulu toonud. Antud situatsioonis kõigil aga nii hästi ei lähe ja sulgemist võib pidada kurvaks paratamatuseks. Vaatamata vahemaa probleemile ja nüüd esiletõusvale transpordivajadusele, võivad kooli vahetavatel õpilastel teistes koolides isegi paremad õpivõimalused olla, kuid samas võivad säärased koondkoolid hoopis vastupidise efekti tekitada. Võib tunduda veidi kohatu tuua

võrdlust hiigelsuurte looma- ja linnufarmidega, kuid just see, mis juhtus sealsete loomade ja lindudega, pole välistatud ka õpilaste puhul n-ö koolkombinaatides. Ootamatult suurenenud ja võõras koolis võivad õpilased sattuda stressi, sest õpetajatel pole enam aega nendega individuaalsemalt tegeleda ning selle tulemusel langevad õpitulemused. Lisaks võib väiksema seltskonna ja rahulikuma keskkonnaga maakoolide lastel olla uue kooliga raske harjuda ning see tõstataks oma korda probleeme kooli sisekliimas. Seega võib gümnaasiumite ühendamisel olla väga vastuolulisi tagajärgi.

Üsna ühesuunaliselt ning kindlalt on liikunud õppesuundade eelistatus ja noorte valikutes on näha selgelt väljakujunenud muutusi. Eestis ja mujal maailmas on nüüdseks juba kindlalt kinnitust saanud tõsiasi, et tööturul on hinnatud tahtejõulised noored, kelle teadmised on tugevaimad reaalteadustes ning infotehnoloogias. Me kõik teame, et ühiskonna areng nõuab paratamatult nende alade spetsialiste ja seda võib nimetada tulevikumuusikaks. Plaanides ja kavatsustes oleks kindlasti mõlemale poolele kasulik ning tulutoov, kui noored teeksid karjääri arvutispetsialistidena ja infoühiskond areneks aina edasi, või kui noorem tööjõud võtaks kursi inseneriameti poole, ent plaanidest ei piisa. Millegipärast on ikka alati nii olnud, et koolis pole õpilastele matemaatika ja füüsika just kõige meelepärased ning eelistatud on näiteks pigem keeled. 2014. aastal on gümnaasiumilõpetajatele matemaatikaeksam juba ka kohustuslik ja sellise ümberkorralduse eesmärk on avada elluastujatele uusi uksi – uksi, mille avamist nad võib-olla esmapilgul ei kaalukski. Selline teaduspoliitika on õpilastele küll materiaalselt kasulik, kuid kõik, mis tulu toob, pole alati hingelähedane. Teoloogiadoktor Jaan Lahe kommenteeris Postimehe arvamusrubriigis, et selline teaduspoliitika pärsib Eestis humanitaarteaduste arengut. Olles ise humanitaarkallakus õppiv gümnasist, pean tunnistama, et tulevik võib olla ebakindlam kui neil, kes astuvad paari aasta pärast Tallinna Tehnikaülikooli, sest nende teadmisi väärtustatakse meie ühiskonnas enam kui minu omi ning nad leiavad kergemini oma koha töömaastikul. Elu suurim õnn olevat see, kui inimene teeb tööd, mida ta ka armastab. Kas siis noored, kes tunnevad end kodusemalt kultuuri, keelte, ajaloo ja kunstide keskel peaksid jätma oma õnne kapi peale tolmu koguma, sest see pole tulus ega soosi neid?

Maailm aga on pidevas muutumises ning et sellest mitte maha jääda, tuleks kohe hooga kaasa minna. Noored on need, kes sinna muutustekeeristesse jäävad ja peavad siiski oma raja läbi selle leidma. Tulevikukool võiks ning peaks olema selle otsingu käigus toetavam, arvestamata, mis rohkem tulu tooks.

Nagu mitte miski muu, ei jää ka koolielu puutumata kaasaegse tehnoloogia uuendustest. Mäletan, kui enam ei olnud suuri, kirsipunaseid klassipäevikuid, millesse piilumine algkoolis

lastel südame suurest ärevusest kiiremini põksuma pani, ja selle asemel esimest korda e-kooli sisse logisin. Selle üle, kas see konkreetne muutus ja kõik teised selletaolised on olnud pigem head või halvad, otsustab igaüks ise, kuid e-kool on vaid üks vähestest tehnoloogia mõjudest koolielule. Aina populaarsemaks on muutumas ülemaailmsed peastarvutamise võistlused, milles mõõduvõtmine käib interneti kaudu või testid, kus selgitatakse välja parimad tähthaaval-veerijad, samuti kasutatakse tundides tihti õppematerjalina erinevaid presentatsioone ning esitlusi. Õpilased tunduvad selliste asjade korraldusega rahul olevat ega näe aastate möödudes isegi enam mõtet osta traditsioonilist õpilaspäevikut. Kuigi see kõik on uuenduslik, toimiv ja tore, ei saa sellele lootma jääda igas olukorras. Rääkimata tavalistest tõrgetest, mis võivad esineda internetikeskkonnas, ning sellest, et kõigil õpilastel pole võimalust kodus arvutit kasutada, võivad õpilased ühel hetkel e-koolis esinevaid probleeme omakasupüüdlilikult õpetajatele ette hakata heitma, kui näiteks kodutööd on tegemata. Kahtlemata muudab e-kool õpilase elu kergemaks, kuid peale mitmeid kasutusaastaid on õpilased ise tunnistanud, et e-kooli pole vaja pidevalt lisada segavaid faktoreid ja seda muuta. Mina isiklikult olen endiselt truuks jäänud tavalisele õpilaspäevikule, sest ilma selleta oleks õppeaastat kummaline alustada. Justkui miski, mida tingimata vaja läheb, oleks puudu. Sama seisukoha võtaksin ma ka digitaalsete lõputunnistuste puhul. Kuigi riigieksami e-tunnistuse väljastamisteenus on väga praktiline juhul, kui paber kandja on saanud kannatada või hävinud, on isegi mõte sellest võõras ja eemaletõukav. Lõputunnistuse väärtus on alles siis tuntav, kui sa peale mitmeid aastaid pingutusi ja ponnistusi seda käes saad hoida ja oma sõpradele ning lähedastele näidata, südames rahuolu: „Tehtud!“. Vaevalt mind sellised positiivsed mõtted valdaks, kui ma oma hindeid arvutiekraanilt silmitseks. Ma ei usu, et sellised tõekspidamised mind vanamoodsaks muudaksid, pigem traditsioonide truuks. Muidugi kasutan ma õppetöö käigus kaasaegse tehnoloogia vahendeid, kuid leian, et üleminek nende kasutamisele ei tohiks olla liiga rutakas ja suuremahuline.

Kõigile eespool väljatoodud valdkondadele vastupidiselt mõned valdkonnad lausa karjuvad muutuste järele ning just nende muutuste jõustumine on küsimärgi all. Eriti läbimõtlemist ning uusi lahendusi vajavad koolisüsteemis õpetajaid ja õpilasi lähemalt puudutavad küsimused. Laia kõlapinda leidnud õpetajate palganumber on üks neist. Siiani pole aru saada, kas märtsikuus aset leidnud õpetajate streik ka oma peamise eesmärgi saavutas, sest poliitikud on praeguseks välja toonud pigem asjaolusid, mille tõttu pole võimalik palka tõsta, mitte vajaminevaid lahendusi. On räägitud, et palgad tõusevad juhul, kui vähem õpetajaid teeb ära sama suure mahuga õpetamistöö, kuid minu arvates poleks sel juhul tegu palgatõusuga. Kui pedagoog teeb ära rohkem tööd, siis ta ongi kohustatud selle eest

rohkem tasu saama. Palgaprobleem pole ainus, mis õõnestab õpetajate jalgealust, kuna tänapäeva ühiskonnas on minu meelest õpilaste õigused arusaamatult suurteks paisutatud. Kui lugupidamatu ning ilmselgete käitumisraskustega õpilane õpetajat solvab või provotseerib, ei saa õpetaja kuidagi end kehtestada, kuna väiksemgi asi võidakse kaameratelefoniga linti võtta ja internetiavarustesse üles postitada ning tagajärjeks oleks tõenäoliselt lapsevanemate veendumus, et nende võsukelele tehakse liiga. Õpetajate streigi meediakajastustest jäi mulle eredamalt meelde loosung „Minister, kes sind õpetas?“, sest ma lootsin, et see fraas läski ministritele ja valitsuskabineti liikmetele sama isiklikult ja küsivalt hinge kui mulle. Õpetajatel lasub vastutus kasvatada noortest tulevikuloojad ja ma arvan, et nende õiglase väärtustamine ja tasustamine ei tohiks mitte mingil juhul olla küsitav. Peale õpetajate on rahulolematud ka õpilased: isegi kui nad seda ei tunnista, räägib statistika vastupidist. Korduvalt on ajakirjanduslikes väljaannetes tõdetud, et uuringute kohaselt väheneb Eesti laste koolirõõm kiiremini kui mujal Euroopas ning maailmas. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring (2009/2010. aasta) ütles, et 52 protsendile 11-, 13- ja 15-aastastest poistest ning 38 protsendile tüdrukutest pigem ei meeldi või üldse ei meeldi koolis käia. Need arvud on üsnagi murettekitavad, sest enim kannatavad selle tõttu õpilaste tulemused koolis. Õpilaseks võin kõnelda vaid enese seisukohast, miks kooliskäimine muutub vastumeelseks, kuid usun, et see kattub enamiku teiste omaga. Teiste riikide koolisüsteemidega võrreldes on meie oma üllatavalt koormav ning raske. Hullemaks teeb olukorra õppeainete üksluisus ning igavus. Kooliskäimine ja seal kaasatõötamine peab olema huvitav, õpilaste enda initsiatiivile toetuv ning nende loomingulistele ettepanekutele avatud. Arvan, et põhiline õppetöö peaks jääma kooliseinte vahele ning kodus oleks õpilasel võimalus vajaduse korral õpitut kinnistada. Vastupidiselt sellele vaevlen ma kodus tihti hunniku kodutööde ees ja järgmisel päeval koolis ei suuda keskenduda, kuna neid lahendades jäi mu uneaeg üürikeseks. Tulevikukoolis oleks õpetaja ja õpilase omavaheline dialoog aktiivne ja areneks tunni käigus edasi meelepärastes suundades. Tunnitöö oleks siiski arusaadav, täpne ja etteplaneeritud, kuid samas paindlik, et õpilased saaksid õpetajaga kõnelda ka asjadest, mis neile huvi pakuvad ja küsimusi tekitavad. Sellise võrdsel tasandil suhtega tuleb kõvasti vaeva näha mõlemal osapoolel: õpilane võiks välja näidata huvitatust tundi ja õpetaja ei tohiks kammitseada õpilaste mõttemaailma, eesmärgiga kohustuslik õppematerjal kähku läbi võtta. Võib kõlada ebatõenäolise ning hullumeelsena, kuid sedasi on kõlanud enamus revolutsioonilisi ideid, mis tänaseks on saanud harjumuseks.

Muutused koolisüsteemis on vältimatud, kuid meie võimsuses on neid ise suunata ja kujundada. Selleks on vaja kõigi tahet ja meeleskindlust asju muuta, kuid ka säilitada, et

koolielus rajaneks õpetaja ning õpilase suhe üksteise mõistmisele ja austusele, et haridussüsteem taotleks kõigi heaolu ja elus hoitaks traditsioone, tänu millele jääks kool oma headuses ja olulisuses püsima. Siiski ei saa tänapäeva ühiskonnas endale paigalseisu lubada ja kaasaegse tehnoloogiaga kaasaminek on mõneti isegi vältimatu, sest arenguta toimub tagasimine. Seega asjade muutumatuna hoidmine ja nende muutmine tuleb tasakaalus hoida. Tuleviku kool on õpilase, õpetaja ning haridussüsteemi kujundava riigi parem „mina“. Mina proovin olla parem juba järgmises tunnis, kuhu suundun nädala alguses terendaval esmaspäeval.